

Politisk kronik 1. halvår 2014

Lars Bille, lektor emeritus, Institut for Statskundskab,
Københavns Universitet, lb@ifs.ku.dk

I sin nytårstale anslog statsminister Helle Thorning-Schmidt en moderat optimistisk tone. Godt nok var krisen ikke ovre, men stemningen var ved at vende, og der var grund til at tro på fremgang i 2014. Danmark var et solidarisk land, og det skulle det vedblive med at være. Derfor ville regeringen bruge lidt flere penge på uddannelser, bedre sundhed, ældreomsorg og mere tryghed. Hun afviste klart Venstres ønske om nulvækst i den offentlige sektor, fordi hun var overbevist om, at det var bedst for Danmark, hvis der år for år blev brugt noget af den velstand, der blev skabt i samfundet, på fællesskabet. Dermed forsøgte hun at relancere den klassiske socialdemokratiske fortælling om, at det kun var Socialdemokraterne, der både kunne sikre tillid, solidaritet og økonomisk ansvarlighed. Hun fik ros af Enhedslistens Johanne Schmidt Nielsen for prioriteringen af fællesskabet, men undlod dog ikke at påpege, at der hidtil havde været for langt mellem ord og konkret handling, mens Venstre fastholdt, at det ikke var vejen frem, som det hed, at gøre verdens største offentlige sektor endnu større.

Den 14. januar indgik regeringen et stort trafikpolitisk forlig om en Togfond med Dansk Folkeparti og Enhedslisten. Det væsentligste i forliget var, at der i fremtiden kun skulle være en times togrejse mellem de fem største

byer i Danmark, at en lang række togstrækninger skulle elektrificeres, at regionale bane-strækninger skulle opgraderes for at mindske rejsetiden, at der skulle anlægges en ny bro over Vejle Fjord, og at der skulle etableres en forbindelse fra Vejle til Billund. Beløbsrammen var 28,5 milliarder kroner, der skulle hentes via en øget beskatning af virksomheder, der udvandt olie i Nordsøen. Det var en storsmilende trafikminister Pia Olsen Dyhr, der præsenterede forliget, som hun karakteriserede som et historisk løft af den kollektive trafik, noget, som især hendes parti havde lagt meget vægt på under valgkampen og regeringsforhandlingerne. De andre borgerlige partier var ikke gået ind i forliget, fordi de fandt finansieringen alt for usikker, eksempelvis hvis oliepriserne faldt.

Den politiske gevinst, regeringen måtte have håbet på at kunne høste hos vælgerne på satsningen på den kollektive trafik, svipsede, fordi forliget kun kortvarigt blev omtalt i medierne. Andre nok så spektakulære sager og – skulle det senere vise sig – rent ud dramatiske begivenheder overtog politikernes og mediernes dagsorden.

Den 17. januar måtte statsminister Helle Thorning-Schmidt stille til samråd i Folketingets Retsudvalg. Baggrunden var offentlig-

gørelsen af en række skriftlige svar fra statsministeren til udvalget vedrørende det forløb, der førte frem til justitsminister Morten Bødskovs tilbagetræden som minister den 10. december 2013. Han havde vildledt Folketinget ved ikke at give den korrekte forklaring til Retsudvalget på aflysningen af dets besøg på Christiania, nemlig at det var Politiets Efterretningstjenestes (PET) vurdering, at besøget udgjorde en sikkerhedsrisiko for udvalgets medlemmer. For ikke at kompromittere PET's arbejde havde Morten Bødskov i samråd med udvalgets formand Anne Baastrup (SF) valgt at hemmeligholde denne vurdering og i stedet givet den urigtige forklaring, at aflysningen skyldtes, at politidirektøren i København Johan Reimann ikke, som ellers planlagt, kunne deltage i studieturen.

Det fremgik af mailkorrespondensen mellem Justitsministeriet og Statsministeriet, at sidstnævnte havde været mere involveret i udarbejdelsen af den pressemeddelelse fra Morten Bødskov, der blev offentliggjort den 19. november 2013, end det hidtil havde været fremme. I et første udkast til meddelelsen fra Justitsministeriet til Statsministeriet fremgik det, at den egentlige begrundelse for aflysningen var PET's bekymring for udvalgets sikkerhed, men at Morten Bødskov og Anne Baastrup havde aftalt, at udvalget ikke skulle få dette at vide. Statsministeriets departementschef Christian Kettel Thomsen orienterede statsminister Helle Thorning-Schmidt om, at der var givet en urigtig begrundelse til Retsudvalget, hvorefter han ringede til Justitsministeriets departementschef Anne Kristine Axelsson og foreslog, at der i pressemeddelelsen blev indarbejdet en beklagelse fra justitsministeren for at have medvirket til at vildlede udvalget.

I det næste udkast var beklagelsen medtaget, ligesom det nu fremgik, at Pia Kjærsgaards ønske om at deltage i studieturen var den egentlige årsag til aflysningen. Også dette orienterede Kettel Thomsen statsministeren

om. Han talte igen i telefon med Axelsson, som nu oplyste, at der ville ske ændringer i det sidst fremsendte udkast, fordi Morten Bødskov i mellemtiden havde talt med Anne Baastrup. I den endelige version var Johan Reimanns afbud fremhævet som den vigtigste årsag til aflysningen, og justitsministerens beklagelse var fjernet. Den endelige version blev sendt til Statsministeriet, *efter* at den var offentliggjort. Hele dette forløb udspandt sig i tidsrummet fra klokken 11.24 til 16.54.

For oppositionen var sagen en lækkerbisken. Det gjaldt for den om at få afdækket, om statsministeren havde været vidende om den løgn, Morten Bødskov havde givet Retsudvalget, eller endnu mere alvorligt måske endog havde været inddraget i selve konstruktionen af løggen. Var det tilfældet, ville der nemlig ikke være nogen vej uden om et mistillidsvotum til hende, og et sådant ville være ensbetydende med, at regeringen måtte træde tilbage.

På det 4½ timer lange samråd forsvarede en kampklar statsminister sig uden slinger i valsen. Hun benægtede gang på gang på det bestemteste, at hun havde haft kendskab til, at årsagen til aflysningen var konstrueret i Justitsministeriet og koordineret med politidirektør Johan Reimann. Hverken hun eller Statsministeriet havde kendskab til den reelle forklaring, før et par timer inden offentligheden fik det at vide den 9. december 2013. Trods ihærdige forsøg fra oppositionspolitikere lykkedes det ikke for dem at lægge en rygende pistol på bordet.

Enhedslisten drog derfor den konklusion, at der ikke var grund til at tro, at statsministeren havde været involveret i at konstruere en løgn eller at dække over den løgn, som Morten Bødskov gav til Folketingets Retsudvalg. Partiet fandt dog, at der var grundlag for at udtale en kritik af statsministeren for at have svigtet sin tilsynsforpligtelse med fagministrene. Vurderingen var, at alarmklokkerne

burde have ringet allerede i forbindelse med udarbejdelsen af justitsministerens pressemeddelelse og de informationer, der fremkom i dagspressen i perioden mellem den 19. november og 9. december.

Efter samrådet stod statsministeren til at få tildelt en næse og dermed komme i selskab med de tidligere statsministre Poul Nyrup Rasmussen og Anders Fogh Rasmussen. Næsens størrelse skulle forhandles i Retsudvalget, men her kunne der ikke opnås enighed om teksten. Enhedslisten krævede at nævne departementschef Christian Kettel Thomsen i kritikken af statsministeren. Det modsatte Lars Løkke Rasmussen sig med den begrundelse, at det var Folketingets opgave at føre kontrol med regeringen og regeringens ansvar at føre kontrol med embedsmændene, og derfor var det ikke Folketingets opgave at pege enkeltstående embedsmænd i centraladministrationen ud og sætte næser på dem. Venstre kunne ifølge Lars Løkke Rasmussen tage nogle billige point ved at tildele Helle Thorning-Schmidt en næse, men hvis prisen for det var så høj, at hele det, der er folkestyrets fundament, nemlig at der er et folketing, en regering og en centraladministration, skrider, ville han ikke være med. Og derved blev det. Heller Thorning-Schmidt fik ingen næse.

En sådan havde socialminister Annette Vilhelmsen modtaget i december 2013 efter et langt samråd i Socialudvalget. Den 23. januar skulle hun igen til samråd, denne gang i Finansudvalget, fordi hun ifølge oppositionen ikke havde kunnet overbevise Folketinget om, at der ikke var tale om aftalt spil, da Socialministeriet besluttede at fordoble puljen til fremme af udsatte borgeres valgdeltagelse til to millioner kroner og derefter tildele Huset Zorning den ene million, som ministeren for rullende kameraer ved en fejl allerede havde lovet dem, og det endda uden at Zorning havde søgt om pengene, og uden at der havde været en ansøgningsfrist. Ved at fordoble puljen kunne Huset Zorning få den

lovede million, uden at andre ansøgere af den grund blev stillet ringere, end de hidtil havde været.

På samrådet kom det frem fra en noget mere usikker socialminister, end statsministeren havde været på sit samråd, at hun af sine embedsmænd var blevet gjort opmærksom på, at hun ved på den givne baggrund at fordoble puljen kunne forvente kritik af Rigsrevisionen for, at hun forbrød sig mod god forvaltningsskik. Hun havde dog valgt at overhøre advarslen. Socialudvalget havde igangsat en advokatundersøgelse, og Enhedslisten ville efter samrådet ikke udtale sig om ministerens fremtid, før resultatet af den undersøgelse forelå den 1. april. Inden da var hendes skæbne som minister imidlertid allerede afgjort af hendes egne partifæller.

Et stigende antal af dem ytrede større og større utilfredshed med den politik, regeringen førte. De havde vanskeligere og vanskeligere med at affinde sig med de kompromisser, partiet som regeringsparti havde måttet indgå, og de konsekvenser det havde haft i form af det gedigne valgnederlag, folkesocialisterne havde lidt ved kommunalvalget i 2013, og den skrumpende vælgertilslutning i de løbende meningsmålinger. Dagpengeproblemet var ikke blevet løst, der var givet lettelser i selskabsskatten, og regeringen havde indgået et forlig om finansloven for 2014 med Venstre og De Konservative i stedet for med Enhedslisten for blot at nævne nogle få af de kritikpunkter, der med stigende styrke fremførtes i partiorganisationen.

Hensigtsmæssigheden i, om Socialistisk Folkeparti fortsat skulle deltage i regerings-samarbejdet, rykkede længere og længere op på den partiinterne dagsorden. De politiske gevinster stod efter kritikernes vurdering slet ikke mål med omkostningerne. Partiet var havnet i det klassiske dilemma, nemlig om det fik mest indflydelse ved fortsat at påtage sig et regeringsansvar eller mest indflydelse ved at træde ud af regeringen og fra oppositi-

onsbænkene agitere for en renere ideologisk funderet politik.

I januar indtraf nogle personskift i folketingsgruppen, som fik stor betydning for udfaldet af den standende debat. Partiets tidligere formand og udenrigsminister Villy Søvndal valgte af helbredsmæssige årsag helt at træde ud af dansk politik og nedlægge sit mandat i Folketinget. Hans førstesuppleant var tidligere folketingsmedlem Kamal Qureshi, men han takkede nej til at genoptage folketingsarbejdet. Anden suppleanten var medlem af partiets landsledelse Trine Pertou Mach. Hun tilhørte så afgjort venstrefløjen i partiet og havde gentagne gang skarpt kritiseret den politiske linje, partiledelsen havde ført. Efter lidt betænkningstid accepterede hun at indtræde i Folketinget.

Folketingsgruppen fik yderligere et nyt medlem, da formanden for Socialistisk Folkepartis faglige udvalg Karsten Hønge afløste gruppeformand Anne Bastrup i Folketinget, efter at hun havde taget sygeorlov på ubestemt tid på grund af stress. Han var stærkt kritisk over for partiledelsen. Han havde tidligere udtalt om Annette Vilhelmsen, at hun i sin tiltrædelsestale som partiformand havde sagt, at hun var en stædig fynbo, der ville bide sig fast i bordkanten, men hun havde ifølge Karsten Hønge bidt sig fast i et rullebord og var blevet kørt rundt i manegen af de andre regeringspartier. Han stod bestemt ikke alene med det synspunkt. Han var også stærkt kritisk over for regeringsdeltagelsen. Han var af den opfattelse, at den virkelige udfordring ikke var, at partiet ikke ville komme i regering igen i ti år, hvis det trådte ud af regeringen, men om partiet overhovedet ville være i Folketinget de næste ti år, fordi vælgerne simpelthen havde mistet tilliden til ledelsen. Med disse sygdomsbetingede personskift var det tydeligt, at der var sket en betydningsfuld ændring i magtbalancen i folketingsgruppen. Det fik afgørende betydning, da Socialistisk Folkeparti skulle tage endelig stilling til regeringens for-

slag om salg af dele af det statskontrollerede danske energiselskab Dong Energy.

Dong havde et påtrængende behov for en stor tilførsel af risikovillig kapital for at kunne realisere selskabets langtidstrategi. Det var en del af det gældende energiforlig, at der skulle findes investorer til DONG, da der ikke var et flertal i Folketinget for at yde selskabet et statslån. Finansminister Bjarne Corydon havde forhandlet en aftale på plads med den amerikanske investeringsbank Goldman Sachs og de danske pensionskasser ATP og PFA. Den fulde ordlyd af aftalen var hemmelig, men ifølge pressen gik den blandt andet ud på, at Goldman Sachs via datterselskabet New Energy Investment, der havde adresse i skattelyet Luxemburg, købte 19 procent af aktierne i Dong af staten til en værdi af otte milliarder kroner. Kapitalindsuddet skete til en værdisætning af Dong på 31 milliarder kroner. Goldman Sachs fik en plads samt to observatører i bestyrelsen samt vetoret, hvis de øvrige aktionærer – det ville først og fremmest sige den danske stat, som stadig havde 51 procent af aktierne – skulle ønske at skifte strategi eller ledelse. Aftalen indeholdt desuden en lovning på, at staten ville tilbagekøbe aktierne med renter, hvis den planlagte børsnotering af Dong ikke blev til noget.

Folketingets Finansudvalg skulle godkende aftalen ved at tilslutte sig et såkaldt aktstykke senest den 30. januar. Inden da havde der rejst sig en omfattende kritik af aftalen, en kritik, der rakte bredt og langt ind i regeringens egne rækker hos Socialdemokraterne og Socialistisk Folkeparti. For venstre side af det politiske spektrum stod Goldman Sachs som sindbilledet på den type kapitalistiske foretagender, som gennem kortsigtede spekulationer havde forårsaget den økonomiske krise. Sådanne skulle den danske stat ikke entrere med. Slet ikke, når det drejede sig om den langsigtede energipolitik og sikring af energiforsyningsinfrastruktur. Lidt usædvanligt for tidligere statsministre brød Poul

Nyrup Rasmussen den kutyme der ellers er om, at de ikke offentligt blander sig direkte i konfliktfyldte politiske sager. Han karakteriserede den 23. januar salget som intet mindre end en katastrofe for Danmark. Det ville koste det danske samfund mange milliarder kroner, fordi det skete på et dårligt tidspunkt til en alt for dårlig pris til et anløbet selskab, der ville få vetoret for alle strategiske beslutninger. Folketinget burde forhindre salget, hvilket ifølge Poul Nyrup Rasmussen var fuldt lovligt, fordi Goldman Sachs selv havde accepteret, at handlen var betinget af en politisk godkendelse.

Finansminister Bjarne Corydon fastholdt, at staten havde indgået den bedste aftale, den kunne få set fra skatteydernes synspunkt, og den havde oven i købet politiske aftaler om, at den vitale energiinfrastruktur i Danmark skulle bevares i offentligt eje til evig tid.

Den 25. januar fremsatte formændene for fire fagforbund, som alle sad i bestyrelsen for fire store pensionsselskaber, via et offentligt brev et alternativt dansk forhandlingstilbud til finansministeren. Fagbosserne blev imidlertid undsagt af flere af pensionsselskabernes bestyrelser og direktører, da de ikke havde rygdækning til at tilbyde at investere så stort et milliardbeløb. Efter finansministerens vurdering var der derfor ikke tale om et seriøst tilbud, men snarere om en politisk markering

Venstre, De Konservative og Liberal Alliance støttede fortsat aftalen med Goldman Sachs. Enhedslisten stillede forslag om at tage en timeout og stille aftalen på standby, mens Dansk Folkeparti, der var en del af energiforliget, opfordrede regeringen til at genoverveje aftalen og til at fjerne hemmeligholdelsen af hele processen for dermed at give Finansudvalgets medlemmer mulighed for i al fortrolighed at vurdere, om det vitterlig var det bedste bud, der var kommet fra Goldman Sachs. Ifølge finansministeren var hemmeligholdelsen vigtig for at forhindre læk af for-

retningsmæssigt følsomme oplysninger og dermed på sigt stille den danske stat dårligere i lignende forhandlinger med fremtidige investorer. Efter pres fra Folketingets formand Mogens Lykketoft indvilgede finansministeren imidlertid den 27. januar i, at Finansudvalgets medlemmer i fortrolighed fik aftalen til gennemlæsning. Finansudvalgets endelig behandling af aktstykket var fortsat den 30. januar.

Socialistisk Folkepartis ledelse støttede fortsat aftalen, men den ophobede utilfredshed med regeringens politik, med de kameler, partiet havde måttet sluge, og med en generelt usikker partiformand kondenserede sig nu i modstanden mod aftalen med Goldman Sachs. Debatten i partiet havde efterhånden udviklet sig til spørgsmål om partiets forbliven i regeringen eller ej. Det var skæbnens ironi, at den selvsamme dag, hvor der blev afholdt afskedsreception for Villy Søvndal, hvor alle talere fremhævede hans indsats med at realisere det mangeårige projekt med at bringe Socialistisk Folkeparti ind i regeringen, afholdt partiet et ophedet møde i folketingsgruppen, hvor næsten halvdelen af gruppen mente, at partiet skulle træde ud af regeringen.

På et krisemøde den 29. januar om aftenen mellem landsledelsen, partiorganisationens øverste organ, og folketingsgruppen satte Annette Vilhelmsen efter en iltter debat hårdt mod hårdt. En kampafstemning resulterede i, at 10 ud af 19 af landsledelsens medlemmer stemte for hendes linje, som betød, at folketingsgruppen næste dag skulle stemme imod Enhedslistens beslutningsforslag om at aflyse Dong-handlen og senere på dagen godkende aktstykket i Finansudvalget. På den baggrund valgte partiets politiske ordfører og finanslovsordfører Lisbeth Bech Poulsen at forlade sine poster. Hun ville ikke underskrive aftalen. Også partiets næstformand Peter Westermann og gruppeformanden Karina Lorentzen trådte tilbage. Mødedeltagerne forlod mødet

enkeltvis med få minutters mellemrum, og de kunne derfor ikke undgå mere eller mindre sammenhængende at svare på pressens nærgående spørgsmål. Det enkle spørgsmål, om Socialistisk Folkeparti også var at finde i regeringen dagen efter, var der imidlertid ingen, der kunne eller ville svare klart på. Partiets dybe krise blev stillet åbenlyst til skue på direkte TV midt om natten.

Få timer senere mødtes folketingsgruppen den 30. januar til endnu et krisemøde. Her stod det hurtigt klart, at Annette Vilhelmsen ikke kunne garantere, at hele folketingsgruppen, som forlangt af de to andre regeringspartier, ville stemme for aftalen. Derfor var der ikke andet at gøre end at træde tilbage som formand og at meddele statsminister Helle Thorning-Schmidt, at Socialistisk Folkeparti forlod regeringen. Det forhindrede dog ikke partiets nyudnævnte finanslovsordfører Sten Gade i senere samme dag at underskrive aktstykket i Finansudvalget. Dermed var den sag afgjort, og afgjort var det også, at Socialistisk Folkeparti ikke ville være at finde i en regering i en rum tid fremover.

Det var kun sket én gang tidligere, at et parti forlod regeringen, uden at det skete som en direkte konsekvens af et nyvalg til Folketinget, eller at det ikke udløste et folketingsvalg. Det var i december 1996, da Centrum-Demokraterne forlod regeringssamarbejdet med Socialdemokraterne og Det Radikale Venstre med den begrundelse, at Socialistisk Folkeparti havde fået for meget indflydelse på regeringens politik. Nu forlod Socialistisk Folkeparti regeringssamarbejdet med den modsatte begrundelse. Da både Enhedslisten og Socialistisk Folkeparti fortsat støttede Helle Thorning-Schmidt som statsminister, var der ikke et flertal i Folketinget imod, at hun, hvis hun ville, kunne danne en ny regering uden først at afholde en dronningerunde eller udskrive nyvalg til Folketinget. De borgerlige oppositionspartier havde ikke offentligt stillet krav om nogen af delene.

Den 3. februar blev regeringen Helle Thorning-Schmidt II bestående af Socialdemokraterne og Det Radikale Venstre udnævnt (se tabel 1). Selvom statsministeren præsenterede regeringen med ordene »en ny start for en ny regering« og »flere job og bedre velfærd«, var der ikke udarbejdet et nyt regeringsgrundlag. Det var nu den mest afprøvede regeringskonstellation i Danmark, der nu skulle søge at realisere det allerede kendte grundlag i den resterende del af valgperioden. På den ene side ville det måske være lettere, al den stund det interne samarbejde i regeringen ville være mere harmonisk uden Socialistisk Folkeparti. På den anden side havde Socialistisk Folkeparti et opsøret behov for profilering, og på netop den baggrund måtte regeringen nok imødesee, at de borgerlige oppositionspartier nu ville tage sig godt betalt for at indgå forlig med regeringen.

Socialistisk Folkeparti var havnet i en situation, der nærmede sig en nedsmeltning. To tidligere ministre forlod partiet. Ida Auken meldte sig ind i Det Radikale Venstre og Astrid Krag i Socialdemokraterne. Det samme gjorde tidligere gruppeformand Ole Sohn, som havde arbejdet tæt sammen med Villy Søvndal for at omdanne partiet til et regeringsparti. Dertil skal lægges de ikke så få, der efter Annette Vilhelmsens valg som formand efter kampvalget i 2012 allerede havde forladt partiet. Folketingsgruppen var dermed reduceret til 12 medlemmer, samme antal som Enhedslisten. Desuden havde meningsmålingerne vist et alarmerende fald fra valgresultatets ni procent til en tilslutning på blot tre til fire procent.

Der skulle vælges en ny partiformand. I den givne situation var der mange SF'ere, der mente, at det var vigtigt, at der skete en hurtig afklaring om en kandidat, som alle kunne samles om. Den fremherskende holdning var, at partiet simpelthen ikke kunne holde til, at de traditionelle uenigheder mellem de forskellige fløje i partiet kom til at dominere processen. Endnu et opslidende kampvalg

burde undgås. Mulighederne for, at det kunne ske, øgedes, da to kandidater, der var bragt i spil, Trine Pertou Mach og Jonas Dahl, meddelte, at de ikke stillede op. De skarpe skel mellem fløjene udviskedes.

Da partiet holdt det ekstraordinære landsmøde 1.-2. marts, var der kun én kandidat: Pia Olsen Dyhr. For første gang i partiets historie blev dets formand valgt uden kampafstemning. En regulær kåring, som siger lidt om, hvor alvorlig krisen blev opfattet i partiet. Den nye formand stod efter landsmødet stærkt med et meget klart flertal i den nyvalgte landsledelse og to nyvalgte næstformænd bag sig. Der var en klar tilslutning til, at partiet skulle være et indflydelsesparti, der gerne ville i regering igen, såfremt det fik flere mandater, og Socialdemokraterne blev mere venstreorienterede, betingelser, der nok mere var fremsat for at berolige nogle af de delegerede, end de var funderet på realisme.

Et tema, der fyldte en del i de første måneder af 2014, var den såkaldte velfærdsturisme, altså det forhold at arbejdstagere fra de andre EU-lande, først og fremmest fra Østeuropa, kom til Danmark for kunne få udbetalt velfærdsydelse, når de påtog sig et arbejde. VK-regeringen og Dansk Folkeparti havde i november 2010 som en del af finanslovsaftalen på et mildt sagt stærkt tvivlsomt juridisk grundlag indført et toårigt optjeningsprincip, som skulle sikre, at EU-borgere havde en reel tilknytning til Danmark før de kunne få sociale ydelser som for eksempel børnecheck. I april 2013 modtog regeringen da også en henstilling fra EU-kommissionen, der underkendte dette optjeningsprincip, med henvisning til den EU-forordning, der regulerede vandrende arbejdstageres ret til velfærdsydelse i EU. Regeringen opgav derfor at kræve to års arbejde eller ophold i Danmark, før EU-borgerne kunne få børnecheck. EU-ret havde forrang frem for dansk ret.

Lige præcis det var der mange, der fandt urimeligt og forkert og et eksempel på, at EU-

havde for stor magt over nationale anliggender. Derfor fremsatte de Konservative i marts et beslutningsforslag, der pålagde regeringen at administrere efter dansk lov og dermed genindføre det toårige optjeningsprincip. Afstemningen om forslaget den 8. maj viste, at de borgerlige partier plus Enhedslisten, i alt 58, havde stemt for og 49 imod. Regeringen var ganske usædvanligt kommet i mindretal, men da der var tale om et beslutningsforslag og ikke et lovforslag, var regeringen ikke statsretligt forpligtet til at følge resultatet, hvad den da heller ikke gjorde. Afstemningen fik ikke parlamentariske konsekvenser for regeringen, da Enhedslisten ikke ville være med til at vælte den på det spørgsmål. Regeringen var blevet ydmyget og Venstre og de Konservative havde stemt for noget, som de næppe selv ville have foreslået, hvis det var dem, der havde haft regeringsmagten.

Det var blandt andet på den baggrund, at der den 25. maj blev afholdt valg til Europaparlamentet og samtidig en folkeafstemning om Patentdomstolen. Det, som vælgerne skulle tage stilling til ved folkeafstemningen, var indførelsen af et enhedspatent, der gjaldt i 25 EU-lande, frem for som hidtil at der skulle udtages patent i hvert enkelt land. Muligheden for nationale patenter blev opretholdt, men hensigten med enhedspatentet var at gøre det billigere og administrativt enklere for virksomhederne at få et geografisk bredt dækkende patent. Hvis der opstod strid om et enhedspatent, skulle den afgøres af Patentdomstolen, hvis afgørelse ville gælde i alle tilknyttede lande. Heri lå suverænitetsafgivelsen, og derfor var det nødvendigt med en folkeafstemning. Fagbevægelsen og erhvervslivets organisationer anbefalede et fuldtone ja, men om nogen stærk og engageret folkelig debat om lige netop det spørgsmål, blev der ikke tale. Afstemningsresultatet viste, at med 62,5 procent af de afgivne stemmer, der stemte ja, var resultatet næsten på linje med det hidtil største ja til en dansk suverænitetsafgivelse, nemlig de 63,4 procent i 1972.

At tolke dette klare resultat som udtryk for en meget positiv holdning til EU, endstige en positiv stemning for afskaffelsen af de danske forbehold, var fejlagtigt. Det viste grundtemaet i valgkampen op til valget til Europaparlamentet og ikke mindst valgresultatet. Ganske vist handlede det ikke, som det havde gjort for ét til to årtier siden, om et spørgsmål for eller imod EU som sådan, men alene om, hvor meget eller hvor lidt EU skulle bestemme i de enkelte nationalstater. Partiernes i forvejen kendte grundholdning blev gentaget, men nu med en toning af, at EU på visse områder bestemte for meget. Det gjaldt især spørgsmålet om, hvorvidt det skulle være EU eller Folketinget, der skulle bestemme, således som det var kommet klart frem i debatten om, hvem der skulle kunne modtage danske velfærdsydelse. Dansk Folkeparti agiterede stærkt for, at Danmark fik et velfærdsforbehold gående ud på, at det alene var Folketinget og ikke EU, der skulle bestemme, hvem der kunne få danske velfærdsydelser og på hvilke betingelser. De EU-positive partier afviste det med varierende styrke, klarest statsminister Helle Thorning-Schmidt og Det Radikale Venstre, da det ifølge dem ville være det samme som at melde Danmark ud af EU og dermed miste fordelene ved det indre marked.

Den konsekvens afviste Dansk Folkepartis spidskandidat Morten Messerschmidt pure, og valgresultatet (se tabel 2) viste tydeligt, at han med slogannet »Mere Danmark, mindre EU« havde læst stemningen i brede kredse af befolkningen bedre end de andre partier. For første gang blev Dansk Folkeparti nemlig det største parti ved et landsdækkende valg med en tilslutning på hele 26,6 procent og en mandatfremgang fra to til fire. Valget blev også en personlig triumf for ham, da han med 465.758 personlige stemmer slog Poul Nyrup Rasmussens ti år gamle rekord på 407.966. Den radikale Morten Helveg Petersen gjorde comeback om parlamentariker på et fuldtonet EU-positivt program, mens de andre

EU-positive partier – på linje med hvad der skete i de andre EU-lande, hvor de nationale strømninger havde medvind – alle led nederlag. Størst var det for Venstre, som med 16.7 procent ikke havde haft en så lav tilslutning siden 1984. En væsentlig del af forklaringen var ifølge partiformand Lars Løkke Rasmussens egen vurdering den nye bilagssag, han var havnet i.

Den 13. maj havde Ekstra Bladet nemlig afsløret, at Venstre havde betalt 152.000 kroner for tøj til Lars Løkke Rasmussen, mens han var statsminister. Venstres forklaring var, at tøjet var købt til brug for blandt andet kampagnefotos, og at han havde betalt det tilbage til Venstre, som han havde beholdt til privat brug. Hverken Venstre eller han selv ville oplyse, hvor meget han havde tilbagebetalt. Dermed kunne det ikke afgøres, hvor meget han havde fået foræret, og dermed heller ikke, hvor meget der eventuelt skulle betales skat af. Det kom også frem, at partiet havde betalt en flybillet for hans kone og søn og for ekstrarengøring af hotelværelser, hvor han havde røget.

For tredje gang var Lars Løkke Rasmussen havnet i en bilagssag. Første gang var i 2008, hvor det kom frem, at han i sin tid som amtsborgmester og minister havde brugt offentlige midler til privatforbrug. Anden gang var i 2013, hvor han først efter hårdt pres offentliggjorde bilag, der dokumenterede hans ekstravagante forbrug til flyrejser m.m. som formand for GGGI – en organisation, der modtog danske ulandsmidler – samt betaling af flyrejse for hans datter til Rio de Janeiro.

Et gammelt mundheld lyder, at første gang er ingen gang, anden gang er begyndelsen til en vane. Derfor havde Venstres forretningsudvalg i 2013 tydeligt tilkendegivet over for formanden, at hvis der kom flere bilagssager, kunne man i partiet ikke længere have tillid til ham som formand. Situationen var med andre ord meget alvorlig ikke kun for Lars

Løkke Rasmussen selv, men også for partiet. Og sagen udviklede sig. Pressen lod den ikke dø. Tværtimod bragte den udtalelser fra et større og større antal af partiets tillidsfolk om svigtende tillid til formand og krav om, at alle bilag omgående blev lagt frem. Den bragte meningsmålinger, der bestemt ikke gik Venstres vej, og som viste, at vælgerne havde større tillid til statsminister Helle Thorning-Schmidt end til Lars Løkke Rasmussen.

Ledende venstrepolitikere havde af hensyn til den igangværende valgkamp forud for Europaparlamentsvalget valgt at være tilbageholdende med udtalelser til pressen. Da valget var afholdt, bortfaldt det hensyn, og da resultatet oven i købet resulterede i en stor tilbagegang for Venstre, blev der åbnet for sluserne. Flere og flere lokale foreninger og hele kommuneforeninger krævede nu direkte formands afgang, mest markant i Viborg Kommune, traditionelt venstreland, med den just genvalgte europaparlamentariker Jens Rohde i spidsen.

Presset fra baglandet og valgnederlaget førte til, at partiets godt 132 mand store hovedbestyrelse blev indkaldt til møde den 3. juni for at få en redegørelse fra formand og partisekretær og få afklaret omfanget af opbakningen eller manglen på samme til formanden. En heftig telefonaktivitet gik i gang fra begge lejre for at afklare det og for at vinde tvivlere over på deres side. Hver lejr beskyldte den anden for at puste deres tal op. Usikkerheden var stor, da tirsdag den 3. juni oprandt. Om formiddagen havde 10 af folketingsgruppens medlemmer offentligt trukket deres støtte til Lars Løkke Rasmussen, dels efter pres fra deres respektive baglande, del fordi de ikke troede på, at Venstre kunne genvinde regeringsmagten med ham som statsministerkandidat. Det var en ganske dramatisk udvikling og en helt usædvanlig og alvorlig situation for Venstre.

Flere medier med Politiken i spidsen mente at vide, at Lars Løkke Rasmussen senere på aftenen ville trække sig som formand. Det

forlød også på rygtebørsen, at Lars Løkke Rasmussen ville pege på den i venstrekredse stadig meget populære tidligere forsvarsminister Søren Gade som ny partiformand. Talte rygterne sandt, var der dermed udsigt til et kampvalg mellem ham og den siddende næstformand Kristian Jensen, et kampvalg, som Kristian Jensen ikke på forhånd kunne være sikker på at vinde. Lige inden en afstemning, der skulle vise, om der, som reglerne krævede, var mindst 1/3 af de delegerede, der støttede et forslag fra Venstre i Viborg om, at der skulle indkaldes til et ekstraordinært landsmøde for at vælge ny partiformand, bad Lars Løkke Rasmussen om en pause.

Han, Kristian Jensen og partisekretær Claus Richter gik i enrum, og efter blot 10 minutter blev mødet genoptaget. Nu bad Kristian Jensen Viborg om at trække deres forslag. Han begrunde det med, at et kampvalg ville udløse et opslidende valg, der risikerede at splitte partiet i lang tid fremover. Han henviste i den forbindelse til, hvorledes det var gået Socialdemokraterne efter deres formandsopgør i 1992. Forslaget blev trukket tilbage, og afstemningen aflyst. Lars Løkke Rasmussen var fortsat formand for Venstre og det, ifølge hans kritikere, som et resultat af, at en sensationslysten og ukritisk presse via anonyme kilder havde ladet sig bruge i et veltilrettelagt spin. Hvorom alting end er, så havde hele forløbet afdækket en splittelse i partiet, der ikke havde været gavnlige og ej heller ville være det i et godt stykke tid fremover. For som det siges på Christiansborg, at dér bæres der ikke nag, men man er gode til at huske navne.

Enhedslisten blev dannet i 1989, da Venstre-socialisterne, Socialistisk Arbejderparti og Danmarks Kommunistiske Parti besluttede at gå til valg på en fælles liste. Partiet havde siden dets første indvalg i Folketinget i 1994 på nær i enkelte situationer været uden betydning for flertalsdannelsen. Det var nu ændret fundamentalt, og derfor var interessen i offentligheden for, hvad partiet rent programmatisk

stod for, steget. Internt i partiet var der efterhånden flere, der mente, at det gamle principprogram med dets tunge indforståede marxistiske sprogbrug, ønske om en revolution, krav om afskaffelse af den private ejendomsret til produktionsmidlerne, politiets og militæres opløsning mv. trængte til en opdatering.

Efter mere end to års forberedelse og syv timers heftig debat på det 25. årsmøde blev det nye principprogram vedtaget den 17. maj. Heri hedder det om revolutionen, at den består i, at kapitalismen erstattes af et socialistisk demokrati ved at et flertal i befolkningen via folkeafstemninger og frie valg tager magten over samfundets økonomiske centre. På samme måde kan et flertal rulle det socialistiske samfund tilbage. Partiet er imod kapitalismen, fordi den kapitalistiske økonomi grundlæggende er udemokratisk, skaber ulighed og utryghed og ødelægger det økologiske grundlag på kloden. Derfor skal den erstattes af en socialistisk økonomi. Det hedder videre, at et reelt demokratisk samfundssystem forudsætter grundlæggende ændringer i ejendomsretten over produktionsmidlerne. Derfor skal offentlige myndigheder, medarbejdere, lokalsamfund og andre sammenslutninger af mennesker eje virksomheder. Det er afgørende, at samfundsbærende sektorer ejes og kontrolleres af fællesskabet. Endelig skal Danmark ud af NATO og EU, kongehuset nedlægges, og også militæret skal nedlægges og erstattes med en mindre organisation. Danmark havde stadig et marxistisk funderet parti, men i en noget mere moderat udgave målt i forhold til 1970'ernes bastante revolutionære retorik.

Halvåret sluttede med, at regeringen indgik to større forlig. Den 17. juni indgik den en aftale med Venstre om en vækstpakke indeholdende mere end 90 initiativer. Væsentligst var en lempelse af PSO-afgiften med 13 milliarder kroner og bortfald af forsyningssikkerhedsafgiften, også kaldes brændeafgiften. Finansieringen skete blandt andet ved

at hæve bundskatten med 0,28 procentpoint. Det var det modsatte af, hvad Venstre gennem nogen tid havde plæderet for, og da det ikke var lykkedes at bevare boligjobordningen eller at aftale en lovændring, der gav landmændene mulighed for at producere tusindvis af flere svin blev aftalen mødt med kritik internt i Venstre. Anonyme – forstås – kritikere mente, at der var tale om afmagt, at Venstre derfor bare skulle med i aftalen uanset hvad, og at det var en konsekvens af at have en vingeskudt formand.

Den 25.6. indgik den en aftale med Enhedslisten og Socialistisk Folkeparti om en række grønne tiltag herunder en grøn investeringsfond på to milliarder kroner. En sådan fond var faktisk allerede aftalt i forbindelse med finanslovsforhandlingerne i 2013, men da de kuldsejlede, blev den ikke til noget. Fonden skulle udlåne penge til grønne investeringer i blandt andet nyt produktionsanlæg, opvarmning, ventilation og belysning. Pensionskasserne skulle indskyde kapital mod garanti fra staten for rente og indskud. Private virksomheder, almene boligforeninger og offentlige institutioner m.fl. kunne søge om lån og stillede selv med et beløb svarende til lånet. Ud over at sænke forureningen skulle fonden også være med til at skabe nye arbejdspladser.

Med Socialistisk Folkepartis dybe krise og udtræden af regeringen, med kåringen af ny partiformand af bar skræk for konsekvenserne af et kampvalg, med en SR-regering, der kom i mindretal, fordi den ikke ville imødekomme et krav fra oppositionen om at bryde EU-regler, men blev siddende alligevel, fordi Enhedslisten ikke ville vælte den, med et europaparlamentsvalg der klart styrkede den EU-skeptiske linje, med endnu en bilagssag for Lars Løkke Rasmussen, som splittede partiet og var på nippet til at koste ham formandsposten hørte halvåret så afgjort til et af de mere begivenhedsrige og spektakulære. Grundlæggende var den parlamentariske situation dog ikke ændret. SR-regeringen

måtte, som det også havde været tilfældet for S-R-SF-regeringen, fortsat krydse sig frem og indgå forlig med begge sider i Folketinget.

Så i hvert fald det punkt i regeringsgrundlaget, der handlede om det brede samarbejde, var lykkedes.

Table 1. Regeringen Helle Thorning-Schmidt II. 3. februar 2014

Statsminister Helle Thorning-Schmidt (S)
Økonomi- og indenrigsminister Margrethe Vestager (RV)
Finansminister Bjarne Fog Corydon (S)
Udenrigsminister Martin Lidegaard (RV)
Skatteminister Morten Østergaard Kristensen (RV)
Beskæftigelsesminister Mette Frederiksen (S)
Justitsminister Karen Angelo Hækkerup (S)
Uddannelses- og forskningsminister Sofie Carsten Nielsen (RV)
Kulturminister og kirkeminister Marianne Jelved (RV)
Minister for by, bolig og landdistrikter og minister for nordisk samarbejde Carsten Mogens Hansen (S)
Undervisningsminister Christine Edda Antorini (S)
Minister for sundhed og forebyggelse Nick Hækkerup (S)
Forsvarsminister Nicolai Halby Wammen (S)
Minister for børn, ligestilling, integration og sociale forhold Manu Sareen (RV)
Erhvervs- og vækstminister Henrik Martin Sass Larsen (S)
Klima-, energi- og bygningsminister Rasmus Helveg Petersen (RV)
Minister for fødevarer, landbrug og fiskeri Dan Jørgensen (S)
Handels- og udviklingsminister Mogens Jensen (S)
Transportminister Magnus Heunicke (S)
Miljøminister Kirsten Brosbøl (S)

Table 2. Europaparlamentsvalg 1984-2014. Partiernes relative stemmefordeling. Mandattal i parentes

	1984	1989	1994	1999	2004	2009	2014
S	19,5 (3)	23,3 (4)	15,8 (3)	16,5 (3)	32,6 (5)	21,5 (4)	19,1 (3)
RV	3,1 (0)	2,8 (0)	8,5 (1)	9,1 (1)	6,4 (1)	4,3 (0)	6,5 (1)
KF	20,8 (4)	13,3 (2)	17,7 (3)	8,5 (1)	11,3 (1)	12,7 (1)	9,1 (1)
CD	6,6 (1)	8,0 (2)	0,9 (0)	3,5 (0)	-	-	-
SF	9,2 (2)	9,1 (1)	8,6 (1)	7,1 (1)	7,9 (1)	15,9 (2)	10,9 (1)
JuniBev.		(3)*	15,2 (2)	16,1 (3)	9,1 (1)	2,4 (0)	-
Folkebev.	20,8 (4)	18,9 (4/1)*	10,3 (2)	7,3 (1)	5,2 (1)	7,2 (1)	8,1 (1)
DF				5,8 (1)	6,8 (1)	15,3 (2)	26,6 (4)
KRF/KD	2,8 (0)	2,7 (0)	1,1 (0)	2,0 (0)	1,3 (0)	-	-
V	12,4 (2)	16,3 (3)	18,9 (4)	23,4 (5)	19,4 (3)	20,2 (3)	16,7 (2)
FRP	3,5 (0)	5,3 (0)	2,9 (0)	0,7 (0)	-	-	-
LA						0,6 (0)	2,9 (0)
Valgdeltagelse	52,4	46,2	52,9	50,5	47,9	59,5	56,3

* Tre fra Folkebevægelsen skiftede i valgperioden til at repræsentere JuniBevægelsen.

Kilde: Den officielle valgstatistik fra Danmarks Statistik.